

Střední novověk

Jakub Rádl

17. září 2019

Obsah

1	Osvícenský absolutismus v habsburské monarchii (1740–1790)	2
1.1	Války o španělské dědictví (1701–1714)	2
1.2	Marie Terezie (1740–1780)	2
1.3	Josef II. (1780–1790)	3
1.4	Leopold II. (1790–1792)	3
2	Baroko a rokoko	3
2.1	Rokoko	6
3	Osvícenství	7
3.1	Francie	7
4	Napoleon a Evropa	8
4.1	Životopis	8
4.2	Období konzulátu (1799–1804)	8
4.3	Výbojné války	9
5	Vídeňský kongres	11
6	Seznam letopočtů	12

1 Osvícenský absolutismus v habsburské monarchii (1740–1790)

1.1 Války o španělské dědictví (1701–1714)

- Středoevropští Habsburkové ztrácejí Španělsko
- zůstává jim Belgie a území v Itálii
- 1713 – **Pragmatická sankce** Karla VI. – trůn se dědí i přes ženskou linii
- synové Karla VI. zemřeli jako děti → dynastie vymírá po meči → nastupuje Marie Terezie

1.2 Marie Terezie (1740–1780)

- provdána za **Františka Štěpána Lotrinského** (nevýhodné, Lotrinsko vzdáno Francii → velkovévoda Toskánský)
- současníkem Fridrich II. Veliký (pruský král 1740–1786)

Slezské války

- Marie Terezie vs. Prusko + Bavorsko, Sasko, Francie
- 1. 1740–1742
- 2. 1744–1745
- ztráta Slezska
- korunována královnou českou
- František Štěpán (manžel) císařem římským (Marie Terezie nebyla nikdy korunována císařovnou)

Sedmiletá válka

- **Rakousko** + Francie, Rusko, Švédsko, Sasko vs. **Prusko** + Anglie
- vpád Prusů do Saska, Čech (1756, 1757)
- 18. 6. 1757 – bitva u Kolína (Prusko × Rakousko (L. J. Daun))
  - první porážka Pruské armády → stažení pruských vojsk z českých zemí
- carevna Alžběta zemřela → car Petr III. → Rusko neutrální
- 1763 – mír v Hubertsburgu – Rakousko s Pruskem
- mír v Paříži – Francie s Anglií
- definitivní ztráta Slezska

Centralizační reformy

- snaha o pevné **spojení Českých zemí** s Rakouskem – nejdůležitější země monarchie
- snaha o **germanizaci** celé monarchie
- **správní:**
  - Direktorium pro věci veřejné a komorní – vláda
  - Dvorská státní kancelář – kancléřem – hrábě Václav Antonín Kounic
- **právní:**
  - nejvyšší soudní dvůr ve Vídni
  - 1769 – trestní zákoník
  - zákaz mučení (1776)
  - zákaz procesů o čarodějnictví

- **berní:**
  - Tereziánský katastr (1748)
  - sčítání obyvatelstva (1754) – od 1762 každý rok
- **ekonomické:**
  - sjednocení míry, váhy, měny, podpora manufaktur, stavba silnic
- **školské:**
  - povinná školní docházka (1774)
  - školy triviální (v mateřském jazyce), hlavní (města), normální (větší města), přípravky pro učitele
  - industriální školy
  - univerzita vyňata z dohledu církve
  - hlavním vyučovacím jazykem je němčina
- **vojenské:**
  - 7-letá vojenská povinnost pro všechny muže (17–40 let)
  - vojenská akademie
- **sociálně ekonomické:**
  - 1775 – povstání sedláků na Náchodsku (poraženo u Chlumce)
- **robotní patent podle majetku**
  - čím více majetku, tím více roboty
  - nejvíc – tři dny týdně
  - nejméně – 13 dní ročně
- 1777 – F. A. Raab – placená robota

1.3 Josef II. (1780–1790)

- dynastie habsbursko-lotrinská
- spoluvládce Marie Terezie od 1765
- 1773 – zrušen jezuitský řád → ruší „neprospěšné“ řády → vznik kasáren, chudobinců, nemocnic
- nová biskupství: Brno (1777), České Budějovice (1785)
- prosazování germanizace
- zlepšeno posílení Židů
- 13. 10. 1781 – **Toleranční patent** –luterství, kalvinismus, ortodoxní víra
- 1. 11. 1781 – **Patent o zrušení nevolnictví** (robota zrušena až o století a půl později)
  - zisk osobní svobody
  - možnost svatby, poslání dětí do školy, etc.
- vybudoval pevnosti Terezín a Josefov

1.4 Leopold II. (1790–1792)

- vévoda toskánský
- pokračoval v politice Josefa II.
- ústup osvícenství

2 Baroko a rokoko

- poslední dva ucelené slohy

Společnost

- Evropa nábožensky rozdělena
  - rekatolizace: české země, Falc, Polsko, Francie
  - jansenismus – C. Jansen; Ypres; klášter Port Royal; Blaise Pascal
    - v katolických zemích
    - „Srdce má své důvody, o kterých rozum neví“ – Blaise Pascal
  - pietismus
    - v protestantských zemích
    - důraz na zbožnost, charitu, školství
- francouzská literatura – dominantní
  -

Rozvoj vědy

- empirický výzkum + teorie + experiment
- astronomie: G. Galilei
- fyzika: B. Pascal, Giovanni Torricelli, I. Newton
  - Newton – 1687 objev gravitačního zákona
  - Pascal – vymyslel první počítačový stroj
- fyziologie: W. Harvey, A. van Leeuwenhoek (mikroskop)

Filosofie

- empirismus
  - F. Bacon – „vědění je moc“
    - indukce – od jednotlivosti ke zobecnění
    - Atlantida – nedopsané filosofické dílo
  - T. Hobbes
    - teoretik státního absolutismu
    - stát je společenská smlouva mezi lidmi
    - „homo homini lupus“ = člověk člověku vlkem – stav společnosti bez státu
- osvícenství
  - John Locke
    - důležitá přirozená práva člověka
    - oddělení moci výkonné a zákonodárné
    - lidské vědomí je nepopsaný list papíru, zkušenostmi se popisuje
- racionalismus
  - R. Descartes
    - matematik → dedukce – hledal filosofické axiomy
- B. Spinoza
  - pantheismus (příroda = bůh)
  - matematická teorie etiky
- G. W. Leibniz
  - diferenciální a integrální počet
  - doplnil Aristotelovy logické zákony
  - „svět = harmonie monád“

Výtvarné umění

- baroko („nepravidelná perla“)
- protestantské země – klasicizující, umírněné baroko
- katolické země – ???
- vznik na konci 16. stol. v Římě
- hlavní znaky: disharmonie, dynamičnost, iracionalismus, nadpřirozeno, nadsázka, popírání hmoty (vznášející se postavy), ilusionismus (fake okna)
- cílem je podnícení duchovního života

Architektura

- ovál, stlačený oblouk, oválná nebo lichoběžníková okna, kupole s lucernou, iluzionistické fresky
- Lorenzo Bernini – kolonáda na nám. sv. Petra
- Fontána di Trevi v Římě
- Francesco Borromini
- Jacques Lemercier – kostel v Sorboně
- J. Hardouin-Mansart – chrám v Paříži – Napoleonovo mauzoleum
- Jan B. Fischer z Erlachu
- J. L. Hildebrandt

Čechy a Morava

- Kryštof Dientzenhofer – Chrám sv. Mikuláše na Malostranském náměstí
- Kilián Dientzenhofer – Chrám sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí (koncertní sál)
- Francesco Caratti + F. M. Kaňka – Černínský palác (MZV)
- Jan Blažej Santini-Aichel – Kostel na Zelené hoře
- Svatý kopeček u Olomouce
- Sousoší svaté trojice – Olomouc

Sochařství

- dynamismus, nařasené šaty, dvojsovité prohnuté postvy, tvarová a výrazová nadsázka
- „memento mori“ – pamatuj na smrt
- L. Bernini – sousoší sv. Terezie
- Jan Brokoff, Ferdinand Maxmilián Brokoff – sochy v Praze na Karlově Mostě
- Matyáš Bernard Braun – hrad Kuks

Malířství

- Pohyb, dramatické scény, napětí
- barevný ilusionismus, temnosvit, šerosvit (osvícení nejdůležitější postavy)
- nábožensko mytologické a alegorické výjevy
- fresky, závěsné obrazy
- Caravaggio – zakladatel
- Francie: N. Poussin, C. Lorrain, L. Le Nain, Ch. Le Brun
- Španělsko: D. Velázquez, B. E. Murillo
- Nizozemí: P. P. Rubens, A. van Dyck, Rembrandt van Rijn, J. Jordanes, F. Smyders, J. Vermeer, F. Hals
- Anglie: T. Geinsborough
- Čechy: K. Škréta, P. Brandl, J. Kupecký, V. V. Reiner
- V. Hollar – český protestant, působí v Anglii (Dobrá kočka, která nemlsá)

Hudba

- polyfonie
- komorní hudba, opera – nový žánr
- Claudio Monteverdi – zakladatel žánru opery (Orfeus, Euridika)
- A. Corelli, A. Vivaldi
- N: J. S. Bach (Fugy), F. Händel
- A: H. Purcell
- Č: Fr. Míča, J. Mysliveček, F. Bixi, J. Stamic, J. D. Zelenka, J. a J. Bendové, ...

2.1 Rokoko

- 2. třetina 18. století – sloh Ludvíka XV.
- od francouzského „kamenný“
- česko – od 1730, po 1750 se prolíná s klasicismem
- asymetrický ornament C, nebo S

Architektura

- Malý Trianon
- Sanssouci
- Place de la Concorde

Malířství

- Antoin Watteau – Pierot, Dostaveníčko
- Francois Boucher, Jean Honoré Fragonard – lechtivé náměty

Hudba

- Alessandro Scarlatti, G. F. Teleman, Joseph Haydn, w. aA. Mozart

Literatura

3 Osvícenství

- reakce na temné baroko
- John Locke, Isaac Newton
- od víry k rozumu
- od církevních dogmat k vědeckému poznání
- deismus
- od fanatismu k toleranci
- smyslem života = prosazování pokroku
- návrat k antice
  - vzorem řečtí a římské učenosti a demokracie

3.1 Francie

- ohlas v aristokratické společnosti (Voltaire, Montesquieu)
- svět lze vysvětlit racionálně
- přírodu lze ovládnout
- odmítali feudální systém
- deismus – mechanické zákony, bůh je velký mechanik
- mechaničtí materialisté
- P. H. Holbach, J. O. de la Mettrie (Člověk stroj)
- A. Helvetius

Charles Louis Montesquieu

- O duchu zákonů
- respektování přirozených práv člověka (osobní svoboda, rovnost před zákony)
- oddělení moci výkonné, zákonodárné a soudní

Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778)

- člověk je od přírody dobrý, civilizace ho poškodila (soukromé vlastnictví, egoismus)
- navrhoval návrat k původní rovnosti lidí, k přírodě
- prosazoval přímou demokracii, rovnost, volnost
- „rovnost, volnost, ...“ – autorem prvních dvou slov
- Společenská smlouva
- pedagog: Emil aneb o výchově, sám své děti poslal do nalezince
- ekonom
  -

4 Napoleon a Evropa

4.1 Životopis

- Napoleon Bonaparte (*1769 Ajaccio – 1821 sv. Helena)
- chudá rodina + výhodné podmínky → studium na vojenské škole
- „jsem člověk, jsem občan“
- Desire Claryová – snoubenka, později švédská královna (vdána za generála, který se stal králem)
- Josefina Beauharnaisová – nemohla mu dát syna
- Marie Luisa – syn „Orlík“

4.2 Období konzulátu (1799–1804)

- Napoleon konzulem
- inteligentní → reformovaná státní správa
- 1799 – 4. francouzská ústava
  - zachovává rovnost lidí před zákonem
  - nezachovává volební rovnost
  - svoboda podnikání, nedotknutelnost existujícího majetku
  - zákaz návratu emigrantů, zkonfiskovaný majetek je nenavratitelný
- 1801 – Konkordát s papežem (dohoda mezi církevní a světskou institucí)
  - církvi se nevrací žádný majetek ani privilegia
  - kněží se mohou vrátit do far a sloužit mše
- 1804 – Code Napoleon
  - opraven občanský zákoník Code Civil

Válečné úspěchy

- 1800 – porážka Rakušanů u Marenga – absolutní porážka
  - 1801 – mír Francie s Rakouskem v Lunévill
    - západní břeh Rýna je Francouzský
  - 1802 – mír Francie s Británií v Amiesnu
    - Británie hledá nového spojence proti Francii
- vnější ohrožení Francie

1804 – Napoleon císařem

- jednota před napadením
- vládce, který je dobrý vojevůdce
- kvůli svému původu podporoval chudé
- korunovace schválená senátem
- korunoval sám sebe a svou manželku

4.3 Výbojné války

- k dispozici pozemní i námořní armáda
- 20. 10. 1805 – Pruská armáda poražena u Ulmu
- 21. 10. 1805 – Prohra u Trafalgaru
  - Britové (Nelson) zničili 3/4 francouzského loďstva
- Napoleon pokračuje do Rakouska
- 2. 12. 1805 – bitva tří císařů u Slavkova
  - Francie (císař Napoleon) vs. Rusko (car Alexandr) + Rakousko (císař František)
  - Napoleon prozkoumal bojiště a vymyslel strategii, druhá strana ne
  - na památku postavena Mohyla Míru – Alois Sova
  - do dnes se na polích dají najít pozůstatky vojáků
  - mír podepsán u Slavkova

1806

- 1806 – sjednocena Itálie (kromě Sardinie a Vatikánu) – do vlády dosazení sourozenci
  - 1806 – porážka Pruska = konec Svaté říše římské
    - císař František II. → I. rakouský (už od 1804)
  - 1806 – vytvořen Rýnský spolek
  - 1806 – kontinentální blokáda
    - cílem ekonomicky zničit Anglii
    - nahradit zboží Anglické francouzským
    - Francouzské zboží bylo příliš luxusní a drahé a bylo ho málo
- rozvoj domácí výroby (Brno významným městem textilního průmyslu), národních trhů, národní ekonomiky

1807

- Tylžský mír s Alexandrem I.
- Velkovévodství varšavské (na úkor Pruska) – závislé na Napoleonovi

Vnitřní politika

- Joseph Fouché – velitel tajné policie
  - kontroloval kdo ohrožuje Napoleonovu vládu
  - porušoval 4. ústavu

1808

- Napoleon napadl Španělsko
  - Francouzi se chovali nadřazeně, drancovali vesnice
- bratr Joseph Bonapart jmenován Španělským králem (nikdy ho neovládl celé)
- guerilla – partyzánská válka (vzpouza kvůli Francouzskému chování)
- Francisco Goya – cyklus obrazů Hrůzy války

1809

- Anglie na pomoc Španělsku
- Francouzi poraženi ve Španělsku (Murat x Wellington)
- Rakousko vyhlašuje novou válku
- červenec – bitva u Wagramu = ztráta Haliče a Terstu
- kníže K. L. Metternich
  - od 1809 min zahraničí
  - 1821 kancléřem

1812

- Rusko se zřeklo blokády
- tažení do Ruska – Grande Armée (600 000)
- z Francie i žoldáci z Polska

Průběh tažení

- Ruský generál Michail Illarionovič Kutuzov ustupoval až k Borodinu
- popisováno ve Vojně a Míru
- taktika spálené země
- 7. 9. 1812 bitva u Borodina
- velké ztráty na obou stranách → další ústup
- Francouzi nebyli vybaveni na Ruské podmínky
- Napoleon byl tlačěn spálenou zemí k ústupu, armáda rozdělena na oddíly
- armáda byla pronásledována Ruskou armádou a partyzány
- list. 1812 bitva na Berezině
- zbylo 40 000 mužů z 600 000

1813

- Francouzi vyhnáni ze španělska
- 19. 10. bitva národů u Lipska
- vznik nové koalice Prusko, Rusko, Rakousko, Švédsko proti Francii
  - švédský král (bývalý francouzský generál) znal Napoleonovu taktiku

1814–1815

- březen 1814 – vítězné armády vstoupily do Paříže
- Napoleon zajat a poslán na Elbu
- stodenní císařství 20. 3. – 18. 6. 1815
  - Napoleon se vylodil na pobřeží Francie
  - mladí francouzští vojáci mu byli věrní
  - 18. 6. poražen u Waterloo (generál Blücher + Wellington)
  - Napoleon deportován na sv. Helenu
  - 1821 zemřel (možná otráven)

5 Vídeňský kongres

- 1814 – 1815
- iniciován Metternichem
- pro Vídeň ekonomicky prospěšné – hromada šlechticů s celým dvorem
- cíle
  - Napoleon zničil řadu monarchií a rodů
  - potřeba uznání legitimity rodů a nároku na jejich restauraci
- zásada rovnoprávnosti
- nutnost potrestání Francie

Výsledky

- uzavřen Pařížský mír s Francií
  - hranice vráceny do roku 1792 – před zahájením výbojných válek
  - 3 roky okupace východofrancouzských pevností
  - Ludvík XVIII. králem
  - válečné reparace 700 milionů zlatých franků – spláceno několik let
  - ztráta kolonií
- Anglické územní zisky
  - části francouzských a holandských kolonií
  - Helgoland (Strategické kvůli přístavům Hamburg a Břehmy)
  - Malta
  - Kapsko
  - Cejlon

→ převaha na moři
- Rusko
  - zisk velkovévodství varšavského – Kongresovka, Polské království (personální unie)
  - Finsko
  - Besarábie
- Prusko
  - zisk 1/2 Saska
  - Poznaňsko
  - Porýní
  - Vestfálsko
  - Přední Pomořany
- Švédsko – spojené království s Norskem
- spolením Belgie a Nizozemska vytvořeno Nizozemské království
- Švýcarsko zůstává neutrální
- Itálie
  - rozdělená
  - Rakousko: Lombardie, Benátsko
  - Bourboni: Neapolsko, Sicílie
  - dyn. savojská: Království Sardinské

6 Seznam letopočtů

Osvícenský absolutismus v habsburské monarchii (1740–1790)

Války o španělské dědictví (1701–1714)

1713 – Pragmatická sankce Karla VI.

Marie Terezie (1740–1780)

18. 6. 1757 – bitva u Kolína

1763 – mír v Hubertsburgu

1769 –

Josef II. (1780–1790)

13. 10. 1781 – Toleranční patent

1. 11. 1718 – Patent o zrušení nevolnictví

Leopold II. (1790–1792)

Baroko a rokoko

Rokoko

Osvícenství

Francie

Napoleon a Evropa

Životopis

Období konzulátu (1799–1804)

1799 – 4. francouzská ústava

1801 – Konkordát s papežem

1804 – Code Napoleon

1800 – porážka Rakušanů u Marenga

1801 – mír Francie s Rakouskem v Lunévill

1802 – mír Francie s Británií v Amiesnu

1804 – Napoleon císařem

Výbojné války

20. 10. 1805 – Pruská armáda poražena u Ulmu

21. 10. 1805 – Prohra u Trafalgaru

2. 12. 1805 – bitva tří císařů u Slavkova

1806 – sjednocena Itálie

1806 – porážka Pruska

1806 – vytvořen Rýnský spolek

1806 – kontinentální blokáda

Vídeňský kongres